САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУЬУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№ 47 (8492). 2000 сыл. Муус устар 25 күнэ. Оптуоруннуук. Сыната — 1 сом. 10 харчы.

Муус устар 27 күнэ—Республика күнэ

БИҺИГИ ТӨРҮТ СОКУОММУТ

Конституцияны ылыныыга дьыл-чахчы историческай суолталаах түгэнэр олук буолбуттара: 1990 сыл балаҕан ыйын 27 күнүгэр республика Верховнай Советын сессиятыгар Государственнай Суверенитет туһунан Декларация ылыныллыбыта. Оттон итэ сыл алтыннаа 8 күнүгэр республика Конституциятын бырайыагын ырытан оҥорор комиссия үлэтин саҕалаабыта.

Государственнай Суверенитет туһунан Декларацияны ылыныы 1992 сыллаахха кулун тутар 31 күнүгэр Москва куоракка Федеративнай Дуогабарга диэн баттаһыҥҥа төрүт буолбута. Федеративнай Дуогабар идеялара Саха Республикатын Конституциятын төрүттүүлэр, бу икки документ бинир кэмнэ ырытыллан оҥоһуллубуттара уонна бинир ойдөбүлү биэрэллэр: Россия—бэйэтин составыгар республикалары—государстволары киллэрэр конституционнай-федеративнай дуогабарга олоҕурбут государство. Саха Республикатын Конституцията республика элбэх национальностаах норуотун ойобулуйэн уонна байыаннастаах норуотун ойобулуйэн уонна байыаннастаах 1992 сыл муус устар 27 күнүгэр ылыллыбыта.

ССРС үрдүкү бастакы кэмнэриттэн сылларга Российскай Федерация республикаларын иккиэн государственнай сайдыы бөҕөрүөҺэ сытыытык турбута. Автономия саҥа усулуобуйаҕа республикаларга материальнай уонна духовнай ситиһиилэрин кини гражданнарын интэриэстэригэр, хас биирдии норуотун, хас биирдии киһитин көҥүллүк сайдыытыгар бойытта дьаһаная туһанар быраабын, кыаҕын хаччыйар күүһү түүйбэт буолбута. Конституцияны ылыныы туруоруммут сыалга тиийиигэ дьоһуннаах хардыынан буолбута.

Былыс кэм Конституцияҕа биллэн турар, мөккүһүллүбэт достоинстволарын сэргэ ситэри чочуллубут, сиппит-хоппут докумуон буолбатах. Күүһүгэр кинрбит кэмин устатыгар уларыйа турар историческай чахчыларга сөп түбэһиннэрэн икки төгүл көннөрүллэр киллэрилиннилэр. Ол да гынан, ылыныллыбыт көннөрүүлэргэ араас бириҥчиналэриттэн кыайан көрдөрүллүбэтэх бобуруостар хааллылар.

Ол иһин Государственнай Мунньах (Ил Түмэн) Бырабыытаалларын Палататын конституционнай сокуоннаска комиссията билиҥи республика Конституциятын Российскай Федерация Конституциятын, федеральнай сокуоннаһы утары турар өрүттэриэгэр уларытылары уонна эбилэри киллэриҥэ үлэлиир.

Республикаҕа былаас органнарын үлэлэтиэ сорох бобуруостарын көрүөҕүн. Государственнай Мунньах (Ил Түмэн) үлэтэ араастаан ылыныллар уонна сыаналыныр. Сорохтор реформаны ыытан сессиоммай торуккэ үлэлиир бырабыытаалларын орган быһыытынан чөлүгэр түһэриэгэ этиллэр. Атыттар парламенты, республикаҕа парламентаризм государственнай былааһы олохтоохун форматын быһыытынан ылыныллыбыттын, билиҥи баар көрүҥнэн хаалларыҥа уонна сайыннарыҥа этиллэр. Профессиональнайдык үлэлиир палататтан ураты государство субъектарын интэриэстэрин көмүскүүр иккис палаталаах федеративнай государстволар эрэ икки палаталаах парламеннаахтарыгар сигэнэн, Ил Түмэн сокуону таһаарар бинир палаталаах органнаҥ уларыйыҥа этиллэр эмиэ баллар. Саха сирэ федеративнай государство буолбатах, улуустар уонна куораттар интэриэстэрин көрөр иккис палата да наадата суох. Оны тэҥэ холбоһуктаах мунньахтары уонна быһаарыылары ылыныы практиката икки палаталаах парламены үөскэтии наадата суоҕун көрдөрөр. Икки палаталаах системаҕа былаас бырабыытаалларын органын бинир кини салайаччыта суох. Ол государственнай Мунньаҕы былаас федеральнай органнарыгар уонна Российскай Федерация субъектарыа былааһын органнарыгар государственнай былаас үрдүкү органын быһыытынан биллиэриҥэ уустуктары үөскэтэр, налыталар салайаччыларын иккиэн ардыларыгар боломуочуйалары уонна функциялары чуолкайдык араарыы суох. Ол иһин билиҥи кэмнэ бу маассабай информация средстволарыгар сытыы мөккүөрдөөх боппуруоһунан туруоруллар.

Бэйэтин ис хоһоонунан парламентскай республика билиҥи Конституциятыгар сөп түбэһиннэрэн, сибилиҥи кэмнэ республика Президенин туһунан боппуруос хаһаанкытаабар да актуальнай. Конституция этэриэнэн, кини—үрдүкү дуоһунастаах сирэй уонна толоруулаах былаас баһылыга. Өскөтүн биһиги государственнаһы бөҕөргөтүү суолунан салгыы гайдыахпытын баҕарар буоллахпытына, Конституциянан Президент республика баһылыга, оны тэҥэ толоруулаах былаас органнарын систематыгар үрдүкү дуоһунастаах сирэй быһыытынан статуһун быһаарар наадата үөскүүр.

Саха Республикатыгар толоруулаах былаас үлэлиирин хаччыйар чопчу правовой төрүт баарын үрдүнэн («Президент туһунан», «Правительство туһунан», «Улуустар уонна куораттар (республиканскай суолталаах) дьаһалталар тустарынан», «Государственнай сулуусна туһунан», о. д. а. сокуоннар), государственнаһы бөҕөргөтүү дьоһуннаах соруктарыттан бинрдэстэрин курдук кэккэ тэрээн турар бобуруостар баалларын. Ол—араас таһымнаах салаталаар иккиэн ардыларыннааҕы сыһыан, араас структуралар боломуочуйаларын чопчулааһын, дуоһунастаах дьон, государственнай сулуусна, о. д. а. эмиэтинэстэриҥ бөрөдэгэ уонна форматын боппуруостара. Олохтоох боппуруостары быһаарыыҥа нэһилиэнньэни кытыннарыыны көрөр олохтоох бэйэни салайыныы институттарын үөскэтии государственнаһы бөҕөргөтүү бинр актуальнай проблематыынан буолар.

Саха Республикатын Конституцията суут былааһын, сокуоннаһы уонна правопорядогы арааччылааһын боппуруостарын сүрүннүүр. Республикаҕа суут былааһа конституционнай, гражданскай, холуобунай уонна административнай судопроизводство форматынан олохтоноро чинэтиллэр.

Конституционнай суут үлэтэ республикаҕа конституционнай судопроизводство суйуоҕэр турбутун көрдөрөр. Атын оттүнэн көрдөххө, кини үлэтэ-хамнаһа ханнык эрэ оттүнэн кэм ирдэбиллэриттэн эмиэтэтэбат. Кини кыаҕа-күүһэ сокуоннар конституционностарын, республика атын нормативнай актылара гражданнар Конституциянан көрүллүбүт бырааптарын уонна көҥүлүлэрин күөмчүлэһиини үөскэтэр дьыалаларын бэрэбиэркэлэһиигэ эмиэ тиийэрэ наадалаах эрэйиллэр. Российскай федерализм сайдыытын процесын сэргэ республика юрисдикциятын, РФ Конституциятын 73 ыст. мөкүлүн субъект уратылаах боломуочуйаларын уонна 72 ыст. олоҕуран биргэ дьаһайыы предметтэрин болҕомтоҕо ылан туран, бөҕөргөтүү ирдэнэр.

Түмүкпүт, төбө да сиппэтэх-хоппотох буоллар, Конституция республикаҕа государственнаһы олохтоохуҥна уонна бөҕөргөтүүгэ дьиҥ-чахчы историческай суолталаанна. Конституцияны ылыныы обществоны сомоҕолоото, хас биирдии кийи бэйэтин дойдутун, республикатын гражданина буоларын билиэрэгэр кыаҕын биэрдэ. Кини биһиги республикабыт антарыытын үрдэттэ, кини экономическай уонна политическай оттүнэн бэйэтин салайыныытын бөҕөргөтө, Федеративнай Дуогабар сүрүн балаһыанньаларын олохха киллэриҥэ олук уурда.

И. А. ПЕЧЕТОВ,
СР норуоттарын уонна федеративнай сыһыанньаһыларга дьыалаларын министерствотын кылаабынай специалиһа.

БҮГҮҢҢҮ КЭМ УОННА БЭЧЭЭТ

Муус устар 18—19 күннэригэр Дьокуускай куоракка «Саха Республикатыныаҕы маассабай информация средстволаара билиҥи үсулуобуйаҕа: опыт, проблемалар, инники кэскил» диэн темаҕа научнай-практическай конференция ыытылынна. Сүрүн дакылааты СР Правительствотын иһиннэн үлэлиир Бочуоннаах уонна маассабай информация средстволарыгар департамент директора Ф. П. Пестриков оҥордо. Хос дакылаатларга тыл историческай наука доктора, СГУ журналистикаҕа кафедратын сэбиэдиссайыгар, профессор Якимов О. Д. («Бэчээт таһаарылыара уонна журналист рынок усулуобуйатыгар»), СР Журналистарын союһун бырабылыанньатын председателэ Сидоров О. Г. («Журналистар правовой уонна социальнай көмүскүллэрэ»), филологическай наука доктора, Гуманитарнай чинчийиилэр институттарын кылаабынай научнай сотрудника Слепцов П. А. («Журналистскай публикациялар тыллара уонна стиллэрэ»), департамент директорын солбуйаччы Сафонова Т. Г. («Республика уонна куорат периодическай бэчээтэ: аҕаччылар саналара») бэрилиннэ.

Бастакы күн эбиэттэн киэһэ 5 секциияҕа арахсан үлэлээн иккис күн сарсыардаттан кинилэр үлэлэрин түмүгүнэн отчуоттар, санаа ытастаһыыта буолла.

Сүрүннээн ханнык проблемалар таарылыннылар?

Бастакытынан, былаас уонна пресса, общественность уонна маассабай информация средстволарын икки ардыларыннааҕы сыһыан кэпсэтиигэ турда. Хаһыат торуккуттан да общество, нэһилиэнньэ бүттүүнүн иннигэр турар проблемалары, сытыы боппуруостары быһаарыыҥа дьон ойуу-санаатын түмээччи быһыытынан үлэлээбито. Эмиэ манна журналистскай этикэ боппуруостара таарылыннылар.

Маныаха Нам улууһун «Эргиэлэ» хаһыатын редактора В. Г. Касьянов этиитин эйиэхэ үөрдүөхпүн баҕарабын:

—Былаас мөлтөҕө кини маассабай информация средстволарыттан туора тутта сатаһыныгар костэр. Оттон диктатордар былаастара, тотторуҥун, итиннэ 100 бырыһыан туһанарга дьулуһар.

Итиннэ салгыы Владислав Гаврильевич демократтар бэчээккэ сыһыаннарын туһунан этэриэгэр Президент Рузвельты холобурдаата. Кини, историяҕа биллэриэн, хас күн ахсын киэһэ 8 чаастан эфиргэ тахсан дьонтуттар-сэргэтиэгэр бу күнгэ дойдуга туох буолбутун, быһыыны-майгыны билиһиннэрэрэ. Бу оттүнэн ыллахха, нэһилиэнньэни информацияланыыҥа улуустар хаһыаттара бэйэлэрин ыахтарын ситэ туһамматтара ыйылынна. Биһиги улууспут салайар корпуһа бу туһунан толкуйдуон, соҕотох хаһыатын модьуйуостээхтик туһаныан сөп этэ.

Бэчээт государствоттан үбүлэнэрин тухары кинитэн тутулуктааҕын билиҥи чаанньай хаһыаттары таһаарар Л. Левин эттэ. Ити—биһигиттэн туох ирдиллэр диир ыйытыы мэлдьи турар. Ол эрээри хайа баҕарар редакция иннигэр биһиги туохха дьулуһабыт, аҕаччы туохха баҕарар диэн боппуруостар бэбиэскэттэн хайа да түгэхтэ түспэттэр.

СР Президенин дьаһалтатын салайаччыта И. С. Савцев конференция үлэтигэр иккиэн күн толору кытынна. Кини обществоны сомоҕолуур идеялара сырдатыы боппуруостарыгар тохтоото.

Кадры бэлэмнэһии, кинилэр таһымнарын үрдэтии боппуруостарын О. Г. Сидоров кэтахтэ. Конференцияны салайан ыытыт СР Правительствотын Председателин солбуйаччы Е. С. Васильева тоҥо да оҥүргэннэр, Олег Гаврильевич редакторлары иннаһыгыта кинилэр профессиональнай бэлэмнэрэ буолбакка, ордук кинилэр истиэн толороччу буолар хаачыстыбалара учуоттаналарын киириитиилээтэ. Хаһыат критическэй матырыйаалларытар чиновниктар даҥ курдук сыһыаннаһалларын ыйда. Хаһыатынан дьон санаатын этиитигэр истибэтэх кулгаах, көрбөтөх харах буолуу ханна да баар быһыылаах.

Материальнай-техническэй база туһунан кинэг кэпсэтиҥ буолла. Республика үүгэ редакциялара компьютерынан үбүлэнэллэригэ киирдилэр. Бэчээттиир, оптон да атын тэриллэриннилэр. Биһиги курдук Иван Федоров саҕаанаҕыттан эрэ эдэр массыыналарынан үлэлии олороччу аҕыйах, сүрүннээн, хоту улуустарга оннук. Оттон, этэргэ дылы, киһиэхэ да, табаарга да тас көрүҥ эбэҕэ быһаарар. Аны алдьаналлара үөсэ, кыахтара кырата. Бэрт сотору улууспут хаһыата Таатта бочээттэнэрэ үөрэтиллэр.

Конференция, сүрүннээн, итэ боппуруостарынан рекомендация ылынна. Үүгэ боппуруоһу алдьаргын баран, Правительствоҕа, Президенсыа туруорсарга быһаарылынна.

Эйбэх боппуруос—бэчээт бородуукэуйаларын, хаһыаты хайдах аҕыллымтыа оҥоруохха сөбүн, о. д. а. курдук чопчу редакциялارга эрэ сыһыанналаахтар кэпсэтиигэ турдулар, этиллибит санаалар салгыы үлэни тэрийиигэ тирэх буоллаллара биллэр.

М. СИДОРОВА,

СҮӨҺҮ ХААНЫН САСТААБЫН ЧИНЧИЙИИ УОННА АҺЫЛЫК

Чурапчыдағы ветеринарнай лаборатория нүөмэрдээх химико-токсикологическай отдел 1956 сыллаахтан үөскүүр. Бу бөлүөгү сүрүннээн сүүлү сөр отуу, от аһын, бурдугун, уулуур уутун чинчийэбит, сүүлү туохтан сүүрбүтүн быһаарабыт, оны таһынан хаан биохимическай анализын оборобут. Ол иһигэр, кальцийдаах, фосфордаах, нитраттаах, белоктаах, резервнай щелочноолаах (РЩ) уонна витаминнай этиктэрин көрөбүт.

Дорообоо сүөһү хааныгар каротин 0,6—1,0 мг%, бөлөх 7,2—8,6 г%, кальций 10,0—12,5 мг%, фосфор 4,5—6,0 мг%, резервнай щелочноолаах (углекислай газ) 48,0—60,0% буолуохтаах. Холобура, 1999 с. кулун тутар—муус устар ыйдарыгар учаастактаттан хаанын сүөһү хаанын чинчийии түмүгүнэн орто биохимическай көрдөрүүлэрэ маннытар:

	Каротин мг%	Белок г%	РЩ уг. газ %	Кальций мг %	Фосфор мг%
Одьулуун	0,388	6,5	60,3	12,4	7,2
Волчиго	0,264	6,3	33,5	10,9	6,6
Хомпоро	0,304	7,2	47,3	10,0	6,4
Чаҕыр	0,410	6,9	44,7	11,3	8,2
Сылаан	0,309	8,0	40,1	12,3	6,5
Арыылаах	0,327	6,4	37,4	10,0	5,3
Волугур	0,397	6,5	29,3	10,7	6,1
Алаҕар	0,299	6,2	50,0	10,0	6,9
Чурапчы сов.	0,362	5,9	20,8	9,8	6,4

СПЕЦИАЛИСТ ТҮРИВУНАТА

Бу таблицаттан көрдөхө, сүүлүгүлүбүт хаанналарын саастыбыттар каротиннаах, белоктаах, кальцийдаах, фосфордаах, РЩ-даах нитриттаах этиктэрэ эбиллэллэр. Бу маннык сүөһү нитриттаах аһылыктар хайаан да баар буолуохтахтар, ол эрээри билиҥ оонуттан, сүүрбүт хаанытыгар мөкөтөх буолан, сүүлүгэр итэ элементэрэ сиэ ыйбаттар. Бу түбэлтэҕэ сүөһү ыраастаныыр, үүтэ тардар, терүөҥ мөкөтүр, сөҥа торобут ыарыйа аккыран-ыарытыан буолар. Ол иһин, көрдөрүүлэр нитриттаах этиктэриҥ түүлүгэр, уулаах сүөһүнэн, ыарыйа минеральнай уонна витаминнай эбии аһылыктарыгар сөпкө ыытыллыахтаах.

Билигин хаһыаты «Ааҕаҥ: «Бу рынок хомуйар хаантан олоҥ эбии аһылыгы булан аҕатыныаҕыҥ» —диэн эйэтыран соп. Билиҥ Сахабыт сиро олбох эмтэх, витаминнаах түүлэрэйэлэриттэн биллэ. Холобура, мутуҥна уута олбох каротиннаах, С, Д витаминнардаах, минеральнай туустардаах. Эрдэ охсуллубут куох нэмэҥ отуу кыра тыыа кырбаан иттин (80-85 миллиметр) уулаах эбиккэ (1 кг массаҕа 5-6 литр уулуу) хуталлар. Ыйынан хаһыахтаан барыа 8-10 чаас устата кэпсиэ сиргэ туруорбуо кэбиньиэрүллэр. Уутуун сиидэлэлэ ылан ньирэйгэ ааҕарыахха сөп. Оруун үөлүрбүт ньирэйгэ тубалаах.

Дөлүйүөн уута олбох Д, С витаминнардаах. 100-200 г бүспүт дөлүйүөнү 10 литр уутка буоҥуйан 8-10 чаас сиэбэх сиргэ туруорулаан уонан 0,5 литр квасойу күнүгэ 3-4 тогул аһаардыллар.

Хитэ уута. Олбох витаминнаах, сиэхардаах-фосфордаах эрдэ сүүрдэн ньирэйгэ күнүгэ 500 г аһаардыллар.

Собо ньиэ. Бытархай билиҥи бөҕөрөн барыа эйгэйыллар уонна ньирэйгэ күнүгэ 500 г балык мууна 5-6 хонуун үстэта аһаардыллар.

Балык ньыта. Ньирэй 1 кг таҥынньах эйгэйыллыыр, 1 кг таҥсар, 1 литр уунаа 1 чаайынай ньуоска балык ардыгын булуулаан аһаардыллар.

Эйгуох хорбо. 100 г уугуох пуло 25-30 г кальцийдаах, 12-15 г фосфордаах. Уҥуохтаах бүспүт уугуну ойдаҕар диэри обалаах уулларын, онтон үлүү сыаналаах барыа аймыр ньирэйгэ ыйга ортотунан 300-400 граммы сиэтиллэр.

Лабыкта олбох уулаах, С витаминнаах, 200 г лабыктаны 1 литр уулаах ортотан барыа аһаардыллаллар сабыра ыратын сиэхэр уонна бүрдүөн кутуллар. Бу отчор оруулаах сиэтэрийэр ньирэйгэ тубалаах.

Сүөһү жоруобуйатын туһугар, уулуой туруктаах сүөһү торуоҕун ыларга олбох эмтэрэллэрэ уонна витаминнаах аһылык улахан оруолу оонньуур. Оҕоҕо тиэнтэн наадыйар сүөһүгүт отуу-уулуу хобиэтэйинэй чинчийиллэ эрдэлэр боробиэрэлиэхтэр.

Л. ОСИНОВА,
Чурапчыдағы ветлаборатория химик-токсиколога.

ҮӨРЭНЭЭЧЧИЛЭР «ОСКУОЛА ОЛОҺО: БӨҺЭНИЙ САЛАЙЫПЫЛЫ» ДИЭН КОНКУРСТАРА

Министр Михайлова Е. И. 7 сорудаҕынан

Бөҕөнэй салайыныы диэн туруй? Мин тус бэйэм саныабар, маннык: хас биирдии оҕо, үөрэнээччи оскуола сиҥэтэн бөҕөнэй салайыыга үөрэнэн иҕэстээх, ньиэлэ оҕолоох бөлөхтэнэн иҕэстээх. Бу кинитэн кэлэ туту оборуохтаваай?

Оскуола, ааҕыллар, ыччат республикэ үөрэнээччилэрэ анаан ыытар дьыбаалаҥнар тиэ кылаатынан ыытыа сатыахтаах. Мин иитиччибин, сиэдэрэй ньуучалыы саҥарбатыгар диэн бөҕөнэ саныыр суох буоҕуоттаах. Оҕо бэйэтин тэлэбиэн ёзэнэр, сэбэ батыаан ыалдьар да, сочиноон кинэ бу олох кэрэ эрдэтэриттэн ыытарын ааҕыахтаах. Бөҕөнэй салайыныы оскуола оҕолоор тирэхтэхтэн ыытарыллар, ньиэлэр-саҕалыыр лидер кэмэ. Оскуола лидера тэбиэнэ бэйэтин тула оҕолоору түмэр да, сочиноон кинэ үлэтэ таһаарыылаах буолар. Быһата, бөҕөнэй салайыныы хайдаҕын ыытан тутуллуоҕуттаах.

Бөҕөнэй салайыныы диэн үөрэнээччилэр бэйэлэрин идеяларынан, тэрээнньэлэринэн, уҥуохтан, тэрээпкэ ыытыллыа суох оттоҕуллубут үлэ буолуохтаах. Бөҕөнэй оскуолабыытыгар үөрэнээччилэр «Ыллык» субэлэрэ үлэлиэхтэр. Президент—Гаяа Лытчаев.

Оскуолабыт үөрэнээччилэриэн I форуум ыытыллыбыт, сэтэ үйэ үрдүгэ диэн хайдах буолуоҕуттан ыытыллыбыт. республика үөрэнэр министэрэ Е. И. Михайлова 7 дьыбаалаах сорудаҕар быһаччы ыытыллыбыт. Форум түмүлэнэн буолла.

Күн аҥаара үөрэх күнэ-сүрүн IX—XI кылаастар үөрэнээччилэрэ дьыбааруулаан ыытылларыгар, уруоктан ыраастаан оҕо эстиэнэккэ сурулларыгар, элбэх кыттыгастаах, түгэстэх хобуулуур оҕо оскуолаа көрдөөмүтүгэр мөрүллэр, ыллыах коллектиэбэр кэпсиллэр, «Сыл кыраабыт» куоталаабыта ыыллыыта, мастераастыыр бэйэ бэриллэр. Маны барыта оскуола программатыгар бэйиллэр.

Арыгыннаах, табахтаах, уҥаҥ эстэрэ мыытыллыыта. Табахтыыр оҕолор психологтаан оҥоруллан парламентка кэпсэтиллиэхтэрэ. Субуоталарга спортсмен уолаттара рейдэлэри ыыталлар. Аҕаа плакаттар, стендэлэр оҥоһуллубуттара. Табахтаабыт ааҕыллыбыт курдук.

Оскуолаҕа ыытыллар уонсай дьаһалларга кылаастарынан дьыбааруулуйдылыбыт, сүрүн оппоненттэрэ парламент сүгэр. «Саамай, саамай...» диэн теэмэҕэ оҕолор бэйэлэрэ быһаччыннан, сайаан оскуола уонсай бичиэрэн ыыттылар.

Үөрэх министрин 7 сорудаҕынан былаанныах үлэ барар.

БАСТАКЫ СОРУДАХ. Детсады-ыытта шефтэстибит. Дьиэбитигэр ордор оонньуурдарбытын хонуйан бэлэмнэбит. Аны мин мэнэй оонньуурдарыы, хабылык, хаамыска, рубиктары, мозаикалары, чиэс хаартыны уо. д. в. оҥоторгоо бэлэм быыстапкаҕыт.

Аны күнүн уулаах отоп хайдах түөрэтиллэр көрөн борсыаҥыт. Бэлэм, олох да үчүгэй суоҕа. Сыл ахсын оскуола бэйэтин учаастаар оҥоруох аҥыы, хортуоппуйу түөрэтэр, кыһыстыыгар жаһаалар. Былыргы тутуутунан сороҕун дьаҕыйбаппыт аҥыы-сайыннаабыппыт, сороҕун буфеннытыгар биэрбиппит. Аны сайыннаах тутуутунан детсадка биэрэргэ бэлэмнэнэбит. Онон кинини үлэ эбэх.

ИККИС СОРУДАХ. Билигин ардах бириччиилээх оҕо оскуолатын уурайыта эйэлээх. Кыллаҕа эмиэ оҕо: Дмитрий Айаал, Копырин Сергей биллэрэ. Оны кылаастарын оҕолоро кэпсиэхтэр, ойоҕо, ойдоох, биллэрин Айаалтан Сергей уоруо сылдьалар, уруоктан ыраастаан, оскуола общественнай оҕолор кыттыалар. Сокуоннай саастарын сиэ-кэмэ оҕолор дьыалаларыгар ыспэхэдиэк ааҕуохтуур.

Аны ааҕыллыбыт, ааҕыллыбыт, ааҕыллыбыт. Бөҕөнэй салайыныы диэн ааҕыллыбыт. Ол иһин, ыччат, ааҕыллыбыт, ааҕыллыбыт, ааҕыллыбыт.

ҮЧҮҮС СОРУДАХ. Министр Е. И. Михайлова ыытыбыт спортсмен ыччатыгар сурук ыыттыбыт, оскуолабытыгар туох суоҕун ааҕуттуу сатыыбыт.

ТӨРДҮС СОРУДАХ. Соҕа дьыла оскуола оҕолоро остуорунан туруорсубут, утрениэкэ тэхтээтүк кыттыыбыт. Аны кылаастар үөрэнээччилэриттэн урааҥ кылаастар оҕолоро предметтэй кружуоктарын ыытыахтара.

БЭЛЭС СОРУДАХ. Хатыстан «Сыл бастыҥ кылааһа» конкурс ыытылларыгар. Кылаас хоһо оҥоруоҕун дьыбааруйдаан, общественнай олохтоох ньиэлэбэт бөлөх ааҕыллыбыт.

АЛТЫС СОРУДАХ. Үрдүкү кылаастар үөрэнээччилэрэ тестированиеҕа кыттыахтаахтар.

СЭТТИС СОРУДАХ. Республикаҕа «Сыл бастыҥ сылайааччытын» конкурс ыытылла сылдьар. Онно биһиэхэ оскуолаттан географ В. Г. Максимова улуустаа уонна республикаҕа кыттыа баараҥ сылдьар. Валентина Гаврильевнаҕа үөрэнээччилэр стенд оҥоторго хомолостулар.

Дьэ, ити курдук үлэлээн-хамсаан иэдэйбит. Тумуннар оҥоо эбэ: байыаннай салайыыга үөрэтиллэ, хоҥор оҕолорутан мунурдаммыккэ, оскуола үөрэнээччилэрэ барыларыгар хобиэхтээх, барыларын олохтоох үөрэтиэхтээх, баҕаналыахтаах. Оскуола сайыннаах бөҕөнэй салайыныы улэтин президент кэпсээнэ туспа ааҕыллыахтаах, «Мичээр», «Кустуо» уонна «Эрэл» болдьохтор диэн ардыгарыгаллар сыбаас, кинилэр үлэлэрэ, сылдьыбыттарыгар, туруоруоҕуттан, ааҕыллыбыт буолуохтар. Сүрүйүү ордук сиэтэхтэ буолуо эбит.

Бастаабыт оҕолору ааҕыллыбыт, ааттаммыт оскуолаларыгар бөрөстэбиэтэллэр бөлөхтэ, таарыйыы бөлөхтэрэ ыытыллыбыт мөрдөөбүт.

Конкурс түмүктэммитэ конкурсаҥ кэлэрэ хайдаҕын туһунан кэпсиэхтэрэ. Оҕолор кэпсиэ уоскуйан хаалбаппыт, оскуолаҕыт оҥоруо, оннуу кинитэйэр суруйар проблемалар тустарынан эрдэ-тэпсэн сурулаастыт, оскуолаҕыт кэбиэт кэмэтэ атастыарыгар, - конкурсаах боллуруоскаларга кэпсэтиллиэхтэр.

Геннадий Сүфүнэй оҕолоо.

КОНКУРС ТҮМҮКТЭННЭ

«Саха олох» хаһыат редакциятэ уонна улуустааҕы үөрэх управлениятэ үөрэнээччилэргэ биллэрбит «Оскуола олоҕо: бөҕөнэй салайыныы» диэн теэмэҕэ сурулуутуна конкурсуттан 16-лаах кэмнэр. Кинилэртэн бастыҥнарга хабыллыах бөлөхтөммиттэр.

Бөҕөнэй салайыныы диэн туруй? Бу оскуола үөрэнээччилэрин бөҕөнэй үөрэтиллэрэ, туох эмиэ оскуола олоҕун сүрүннээннэрэ, үчүгэй кэпсиллэрдээх сокуоннаах эйгэлэ, ресурстаахтар буолар. Ити туһунан оҕолор өйдөөн-тоҥон сурулуулаарын аҕаар олус интересуйдым, Оҥ гимназиятан, интернат бөҕөнэй салайыныы олохтоохуун, ыччатка механизмын буолбакка, туох дьаһаллар ыытылыыбыттарын ааҕыахтаахтар. Инникиттэн, сурулуулаарын конкурсҚа ыыттар курдук эйдээн-санаан оҥоруох гынан-аҥыы, этиэхтэрин кэпсиэхтэрэ. Холбуурга ааҕыллыыт: «Тереллэбит ыччат шефкэ уонна Филиппов Гриша салайыныгын сөпкөмнэхтэрэ барар». Ити оҕолор кыргыдьаастарга комсомолдоруу туһунан этиллэр. Итиннэ «шефскай» буоллаҕына, шефтэнэн, «сэтинньэхтэнэ» буоллаҕына, хотуннаҕына диэн эйгэ буоллар диэн саныыбын. Тереебут тылбытынан таба сэтэрэ, сурулуо үөрэнэхтэхпит, барыа воруоттар эйдээхтэрэ, белуҕуоктара «тыл сүттүгэ» воруот-оҕуоттаах диэн мэнэдэ эйэлэтэр. Эйэлэ эмиэ, редакциялыыктара дааҥ эрэммэккэ, бэйэлэрэ кэпсиэхтэрэ курдук сурулуоларга кыһаллыт.

Итиннэ этэн туран, конкурс түмүгүн таарыйбыт:

Бастакы миэстэни жюри «Чочыр» болох үлэтин туһунан сурулуубут Кытаанах ортО оскуолатын конкурсуттан Лена Максимованы ааҕыта.

Иккис бастакы миэстэ Алаҕар оскуолатын X кылааһын үөрэнээччитигэр Лия Протодьяконованы ааҕыннылар. Кини оскуолатыгар тэриллибит «Ыллык» субэ үлэтин, республика үөрэх министэрэ 7 сорудаҕын толоруулларын туһунан барыта-тоҥон сурулуубут. Аны миэстэлэр бөлөрдөн аптарга ааҕыллыахтар. Иккис миэстэ Хатылы ортО оскуолатын VII кылааһын үөрэнээччилиэтигэр Саша Аргунованы уонна Лера Дьячковскаяны «Бөҕө блиц тыыт Журнал» диэн оскуола ыстыт үөрэх дьыалаҥалыгар анаан ааҕыллыбыт. Уруоктаан ыыбыт ыытыллыбыт «Сорыллыа» ыччатынан чиҥэтиллэ Чаҕыр ортО оскуолатын «Сорыллыа» ыччатынан Роза Михайлова «Президент кэнсиэрэ диэн суруйуулаах тарыйда.

Лена Максимова үөрэнээччилэрэ түөрт, наадаах «Чочыр» болох уонна алта хайыстаах—8 министерстаах кэнсиэ ыытылларын, кинилэр чопчу туох сорулаахтарын, оны хайдах толорулларын, хайдах дьыалларын ыытыыларын борка таҥан суруйбут. Оскуолаҕа хас эмиэ ахтыы арааҥ кэпсиэ суох элбэх дьаһал ыытылларыттан суруйа-суруйаарын таба тайанан министерстволар үлэлэрин сырдаппыт Саша Аргунова уонна Лера Дьячковская авторьуоларын боллуруоскаҕа чуолкайдар. Кинилэр ордуттан бөлөхтөммиттэрэ оҥоо кэстэр. Бу оҕолор сахтыы дьарыктаныахтарыын, журналистика сонуой үгүстүк туһаныллар жанрдар бэйэлэрин кыахтарыыны уонна ааҕыахтарын сөп эбит. Роза Михайлова оскуолаҕа бөҕөнэй салайыныы улэтин президент кэнсиэрин фирматынан бэрбэкэ эмиэ туспа ааҕыллыахтаах, «Мичээр», «Кустуо» уонна «Эрэл» болдьохтор диэн ардыгарыгаллар сыбаас, кинилэр үлэлэрэ, сылдьыбыттарыгар, туруоруоҕуттан, ааҕыллыбыт буолуохтар. Сүрүйүү ордук сиэтэхтэ буолуо эбит.

Бастаабыт оҕолору ааҕыллыбыт, ааттаммыт оскуолаларыгар бөрөстэбиэтэллэр бөлөхтэ, таарыйыы бөлөхтэрэ ыытылларын мөрдөөбүт.

Конкурс түмүктэммитэ конкурсаҥ кэлэрэ хайдаҕын туһунан кэпсиэхтэрэ. Оҕолор кэпсиэ уоскуйан хаалбаппыт, оскуолаҕыт оҥоруо, оннуу кинитэйэр суруйар проблемалар тустарынан эрдэ-тэпсэн сурулаастыт, оскуолаҕыт кэбиэт кэмэтэ атастыарыгар, - конкурсаах боллуруоскаларга кэпсиэхтэрэ.

Геннадий Сүфүнэй оҕолоо.

УДЬУОР УТУМУ

Чурапчы сэлиэннээтигэр «Кыталыкка» үрүһүй уонна үлэ уруоктарын утуутаабыт Л. З. Коркина үөрэтиллибит. Аҕыйах сылларыгар үһүйэн базатыгар аныгы бу оскуола-сад коллектива эдэр, онон Лидия Захаровна курдук сүүрбэччэлии сыл стажтаах педагогтар биргэ үөлүнүр коллегаларыгар холобур буолаллар.

Үрүһүй уонна үлэ уруогун кабинета аллараа этээскэ баар. Кирпэ түҥэтэ кытары хаҥас ханнан киэҥ-куоҥ физзалга киирэҕин. Ону иккис аҥаатыгын дьоҕус кылааска баар буола түҥэҕин уонна уус-уран оҥоһуктар дьикти, алыптаах эйгэлэригэр умсаҕын.

Эркинэргэ үрүһүй быыстапката оҥоһуллубут. Бо-ростуой, оҥноох харандаастарынан, акварелиэн, гуаһынан айылҕа араас көстүүлэрин ойуулаабыттар. Ол чэпчэки эмиэ куобахчаан сүүрэн бөгдьөрүйэн эрэр. Кулгааҕа чороҕоруун! Үрүҥ түүл былаатынан саба бырахпыт курдук, ыйдаҥалаах ыһыаҥы түүн туоарар. Айыы ботордорун—кубалары кырыйталаан олордубуттар. Таҥас кырадаһыныын хордуоҥкаҕа сыһыаран гравюра оҥорбуттар. Үс кылаас үөрэнээччилэрин үлэлэрэ—хороох бөргэҥнэлээх көрдөөх клоун далбаатыыр, олустук да үорбут! Оригами пьыматыынан кумааҕы тюльпаннар дьөрбөлөрүн аҥар эркиннэриэн сыһыартаан аппликация оҥорбуттар. Долбуурга айылҕа матырыйаалыттан оҥоһуктар ууруллубуттар. Бос-тинт туораҕа, сибиртэх, лабаа, муох-лабыкта, отон-кытыан уктара, кус-куурусса куорсуна, ньуолах түүтэ... тэ, быһата, сатаатахха тугу барытын туһаҕа таһаарыахха сөп эбит. Бэл отонун сиэн баран тыбыыран кэбиһэр компоннут ангуоҕа кытары киэргэл буолбут. Дьиэ сиэмэтиттэн, вишня, абрикос ангуохтарыттан эгэлгэ ойуу оҥоһуллан көчитэрэбит.

—Оҕолор ордук остуоруйа тематыгар уонна дьыдьа-суолу оҥорохлорун собулүүллэр,—диир кабинет хаһаайката Лидия Захаровна. —Көр, бу ат, таба, куба, үс төбөлөөх дракон, динозаавр...

Сибилигин аҕай хамсаан-ымсаан, уотунан үһүүран, силбиэтэннэн кыскыйданан киирэн бардаллар, бэс туораҕа ойоҕосторо атыгыраан-кыаһаннаран түҥэн, дьэ, барт дьулаан харамайдар буолуох эбиттэр. Пластилины дэгиттэрдик баһылаабыттар. Оҕуруот астарын оҥорон болточчу сыһыартаан панно оҥорбуттар.

—Бу олус ууступ каруг,—Лидия Захаровна остуолкэлэҕэ сыһыарыллыбыт обуулу көрдөрөр. —Бастаан эскиз оҥорторобун, онтон пластилиныы балэҕиэтэн остуолкэлэҕэ кэннитэн сыһыартараҕын. Көрдоххо судургу курдугун панигэр, олус марайдаах үлэ. Оҕолор ону булкуйан, илиилэрин-таҥастарын ньамайдаааччылар. Бу—кокон оҥоһук,—илиитигэр хан-хара шариктары тутан турарын сиэмэйин көрбүтүн сабыыннан оҥоһуу буолан таҕыста. —Үруллубут шары сабыыннан эрийээн-эрийэн баран киллэйдиитин, онто куурбутун кэннэ шарын тэбэн ылаҕын, оччоҕо бу маниэк төгүрүйэн, чопчуланан тахсар. Маннан тугу барытын оҥоруохха сөп, ванны, абажуру...

—Маны үрдүкү эрэ кылаастаргар оҥорторобун дуу?

—Алта саастаахтартан саҕалаан үөрэтэбин. Бу кинилэргэ программаннан көрүллэр дьарыктар, онон оскуола үөрэнээччитэ барыта хабыллар. Үрүһүйгэ Б. Н. Неменская, үлэ уруогар Т. М. Геронимус программаларынан салайтаран үлэлиибин.

—Матырыйаалгытын бэйэҕит булунар буоллаххыт?

—Эҥ, оннук. Күһүн-саас айылҕаҕа экскурсия оҥорон туттар матырыйаалбытын хаһаанабыт. Оттон кыраасканы, кумааҕыны, альбому оҕолор бэйэлэрэ аҕалаллар. Туох да кыайан аҕалбаты хайаан таах олордуоҥуй, хаччыйаргар тиийэр буоллаҕын. Ол эрээри оҕолор уруһуйдуулларын-оҥоролларын, айылларын олус сөбүлүүллэр, туох этиллибитин барытын аҕала сатыыллар. Уонсайыынан, кыра сааһыттан дьарыктаан, тута-оҥоро үөрэммит оҕо сылтан-сыл сайдан, туйсан, фантазиягга кэтээн иҥэр. Дьоҕурдаах оҕолор да баалларын, Чурапчы уран тарбахтаахтарын сыдьааннара-удьуордара буоллахтара дии. Холобур, фронтовик, художник П. Т. Карсанаев сиэнэ Марина IV кылааска үөрэнэр, воруот маастара И. Н. Новгородов сиэнэ кыыс маҥнайгы кылааска баар, үһүскэ сувенир оҥороччу, мас ууна аҕалаах Андрей Попов үөрэнэр—кинилэр барыа дэгиттэр уруһуйдьуттар, кинстэнэн-кытыгыйыыннан холкутун тутталлар. Олус сыстаҕастар, саҥа теманы түргэнник ылына охсоннор, табаарыстарыгар холобур буолан бүтүн кылааһы көҕүлүүллэр. Төрдүскэ балачча үчүгэйдик уруһуйдуур оҕолордоохтуун—Варя Катакинова, Ньургуйаана Кривошапкина. Алын кылаастары хайыахха арыччча эрдэ курдук. Маннык кэлиэм иннинэ уонча сыл Кытаанах оскуолатыгар үлэлээбитим, уон биирис кылааска тиийэ үөрэппитим. Өр сылларга ыытыллыбыт утумнаах дьарык түмүктээх буолар эта, үтүө үөрэнээччилэрим ДьХУ-га, НПУ-га үөрэхха киирталлэбиттэрэ. Оттон манна начальнай оскуола. Бүтэрэн атын оскуолаҕа бардахтарына, атын программаннан үлэлиир утууталга эбэтэр уруһуйга, үлэ уруогар суолта биэрбэт спргэ түбэстэхтэринэ, бу ылбыт бастаанны үөрүйэхтэрэ уонна сатабыллара сиэ сайдыбакка, хаппан хаалыа диэн куттана саныыбын.

Дьэ, итти курдук уһуну-киэҥи саанан, оҕо айылҕаттан ылбыт, обуҥолэриттэн утумнаабыт дьоҕурун таһаарар, сайыннарар туһугар ахсаабат кыһамныытын ууран үлэлии сылдьар үрдүкү категорияллаах уруһуй учуутала Л. З. Коркина.

Р. СИБИРЯКОВА.

ОҔО СААС УОННА ОҔО СПОРДУН СЫЛЛАРЫГАР

ТЫЛЫННАРААРЫ

Саха кырдьаҕастарын сааскы сандал кумаҕыт сатыылаан турдаҕына күүтүүлээх күнү бырааһынныкпыт—ат сүүрдүүтүн ыыпылаах-хаһылаах түгэнэ сүрэхпитин өрүкүтэн, күүрдэн эрдэҕэ эбэт! Итинник истиг нэйилээх 20-с үйэ түмүктэнэр сылыгар сааскы ат сүүрдүүтүгэр сылдьыбыт кырдьаҕастар саныабыт уоскуйда быһыылаах. Кулун тутар ыйы кубулаҕаттаах диибит да, саҥа үйэни сардаҥалаах сырдыгынан сайан көрсөөрү буоллаҕа буолуо, ордук намылыйан күннэр киэнэрэ үтүөлэрэ туран биэрбиттэриҥэ! Ийэ айылҕабытыгар, үрдүк таҥарабытыгар махтал!

Бу курдук кириҥ тыллаан туран, сүүрүү сорох түгэнэриэгэр тохтоон кэпсэтэ түһэн ааһыахха. Биллэрин курдук, Суоттуу Налыгыгын ипподромугар 5000 м дистанцияҕа сүүрүү ордук улахан тыҥаабыныаахтык аастА. Буолумуна даҕаны, бириинэ да боччум—УАЗин массыына. Маннык урукку республикаҕа аатырбыт, бар дьоннорутар үтүөкэн өйдөбүлү хаалларбыт Элэккэй, Бытаа, Фрам, Туйаара, Бэтмэн, онуоннытта саҥа биллэн эрэр Бараммат, Янтарь сүүрэр буолбуттара, ама, хайа ничэҕэй эттээх, тэбэр сүрэхтээх киһини уйулҕатын хомсаннатах буолуой?

Түҥэрии бэркэ ыытыллыыта. Бар дьоннорун сүрэхтэрин өрүкүтэн, олох тэҥ түҥүмэҕиэн түөрт ат, кинилэри кутурук уонсан үс ат сыдьыыстыы субуллан эргиир диэки түҥэ турбуттарыгар тыһыынсоҕуруу эргиир диэки түҥэ турбуттарыгар тыһыынчанан көрөөччүлэр тыыммакка даҕаны, чыычылыйар да түгэнэ суох ах бардыбыт. Ити кэмнэ олус чуолкайдык диктор эксилгэннэх куолаһа Бараммат бастакы, Фрам иккис диэн биллэрдэ. Тута-баччы Амма Туйаарата түспэккэ туран кэбистэ диэн Туйаара буолбуттарга бөрүкүтэ суох биллэрии этиллиэ. Быһаарылаах бүтэһик эргиргэ илиитин уста кириитигэр лаппа сырдыктаах Бараммат уохтаах ойуута мөлтөөбөккө таҕыста. Атыттарылаах да буоллар, Фрам иккис иҥэр эта. Ол иккі ардыгар бэйис иҥнит Бэтмэн уһун уста бүтүүтүгэр Фрамы бэрт кэбэҕэстик аҕаа түҥэн бастаан иҥэр Бараммакка чугаһыгар бурҕайан кэлэр да, Бараммат иннин биэрэр чинчитэ суох бастакы кыырайан баэтэтин түмүктүүр, кинилэхэ кутурук уонсубутунан Бэтмэн эрэллээхтик иккиэн тиэр. Фрам кэннэкилэртэн лаппа атылыыр үһүс тахсар. Быытаа, Элэккэй, Янтарь дистанцияны түмүктүүллэр. Бэтмэн Фрам иннигэр кэлэн көрөөччүлэр сүргэлэрин көтохтө. Ити курдук Бараммат сорҕута улаатта, иккис УАЗ массыына хаһаайынынан буолла.

Бу биэс биэрэстэ үһүннээх сүүрүүгэ барыа даҕаны аттаахтар киирэллэрэ, күүстэрин хомоон көрөллөрэ эрдэттэн да сэрэйиллэр эбит. Ол эрээри туустаах саанаа-ойоҕос быһаҕастаан кэлэллэрэ буолуо диэн сабаҕалыырым. Фрам бүтүн 3 сөкүүндэттэн ордуҥнан халлыырым. Фрам бүтүн 3 сөкүүндэттэн ордуҥнан халлыырым. Оттон Элэккэй, Бытаа, Туйаара, Бэтмэн олук устатынан ыыйсаллара буолуо диир толкуйум ыраатынан сыһалаах буолан таҕыстаҕа үһү. Хата, Бэтмэнин сыһалаах буолан таҕыстаҕа үһү. Хата, Бэтмэн ньуллан кэчитэрэбит.

—Оҕолор ордук остуоруйа тематыгар уонна дьыдьа-суолу оҥорохлорун собулүүллэр,—диир кабинет хаһаайката Лидия Захаровна. —Көр, бу ат, таба, куба, үс төбөлөөх дракон, динозаавр...

Сибилигин аҕай хамсаан-ымсаан, уотунан үһүүран, силбиэтэннэн кыскыйданан киирэн бардаллар, бэс туораҕа ойоҕосторо атыгыраан-кыаһаннаран түҥэн, дьэ, барт дьулаан харамайдар буолуох эбиттэр. Пластилины дэгиттэрдик баһылаабыттар. Оҕуруот астарын оҥорон болточчу сыһыартаан панно оҥорбуттар.

—Бу олус ууступ каруг,—Лидия Захаровна остуолкэлэҕэ сыһыарыллыбыт обуулу көрдөрөр. —Бастаан эскиз оҥорторобун, онтон пластилиныы балэҕиэтэн остуолкэлэҕэ кэннитэн сыһыартараҕын. Көрдоххо судургу курдугун панигэр, олус марайдаах үлэ. Оҕолор ону булкуйан, илиилэрин-таҥастарын ньамайдаааччылар. Бу—кокон оҥоһук,—илиитигэр хан-хара шариктары тутан турарын сиэмэйин көрбүтүн сабыыннан оҥоһуу буолан таҕыста. —Үруллубут шары сабыыннан эрийээн-эрийэн баран киллэйдиитин, онто куурбутун кэннэ шарын тэбэн ылаҕын, оччоҕо бу маниэк төгүрүйэн, чопчуланан тахсар. Маннан тугу барытын оҥоруохха сөп, ванны, абажуру...

—Маны үрдүкү эрэ кылаастаргар оҥорторобун дуу?

—Алта саастаахтартан саҕалаан үөрэтэбин. Бу кинилэргэ программаннан көрүллэр дьарыктар, онон оскуола үөрэнээччитэ барыта хабыллар. Үрүһүйгэ Б. Н. Неменская, үлэ уруогар Т. М. Геронимус программаларынан салайтаран үлэлиибин.

—Матырыйаалгытын бэйэҕит булунар буоллаххыт?

—Эҥ, оннук. Күһүн-саас айылҕаҕа экскурсия оҥорон туттар матырыйаалбытын хаһаанабыт. Оттон кыраасканы, кумааҕыны, альбому оҕолор бэйэлэрэ аҕалаллар. Туох да кыайан аҕалбаты хайаан таах олордуоҥуй, хаччыйаргар тиийэр буоллаҕын. Ол эрээри оҕолор уруһуйдуулларын-оҥоролларын, айылларын олус сөбүлүүллэр, туох этиллибитин барытын аҕала сатыыллар. Уонсайыынан, кыра сааһыттан дьарыктаан, тута-оҥоро үөрэммит оҕо сылтан-сыл сайдан, туйсан, фантазиягга кэтээн иҥэр. Дьоҕурдаах оҕолор да баалларын, Чурапчы уран тарбахтаахтарын сыдьааннара-удьуордара буоллахтара дии. Холобур, фронтовик, художник П. Т. Карсанаев сиэнэ Марина IV кылааска үөрэнэр, воруот маастара И. Н. Новгородов сиэнэ кыыс маҥнайгы кылааска баар, үһүскэ сувенир оҥороччу, мас ууна аҕалаах Андрей Попов үөрэнэр—кинилэр барыа дэгиттэр уруһуйдьуттар, кинстэнэн-кытыгыйыыннан холкутун тутталлар. Олус сыстаҕастар, саҥа теманы түргэнник ылына охсоннор, табаарыстарыгар холобур буолан бүтүн кылааһы көҕүлүүллэр. Төрдүскэ балачча үчүгэйдик уруһуйдуур оҕолордоохтуун—Варя Катакинова, Ньургуйаана Кривошапкина. Алын кылаастары хайыахха арыччча эрдэ курдук. Маннык кэлиэм иннинэ уонча сыл Кытаанах оскуолатыгар үлэлээбитим, уон биирис кылааска тиийэ үөрэппитим. Өр сылларга ыытыллыбыт утумнаах дьарык түмүктээх буолар эта, үтүө үөрэнээччилэрим ДьХУ-га, НПУ-га үөрэхха киирталлэбиттэрэ. Оттон манна начальнай оскуола. Бүтэрэн атын оскуолаҕа бардахтарына, атын программаннан үлэлиир утууталга эбэтэр уруһуйга, үлэ уруогар суолта биэрбэт спргэ түбэстэхтэринэ, бу ылбыт бастаанны үөрүйэхтэрэ уонна сатабыллара сиэ сайдыбакка, хаппан хаалыа диэн куттана саныыбын.

Дьэ, итти курдук уһуну-киэҥи саанан, оҕо айылҕаттан ылбыт, обуҥолэриттэн утумнаабыт дьоҕурун таһаарар, сайыннарар туһугар ахсаабат кыһамныытын ууран үлэлии сылдьар үрдүкү категорияллаах уруһуй учуутала Л. З. Коркина.

Р. СИБИРЯКОВА.

Сааскы сүүрдүү санаабытын уоскутта

Саха кырдьаҕастарын сааскы сандал кумаҕыт сатыылаан турдаҕына күүтүүлээх күнү бырааһынныкпыт—ат сүүрдүүтүн ыыпылаах-хаһылаах түгэнэ сүрэхпитин өрүкүтэн, күүрдэн эрдэҕэ эбэт! Итинник истиг нэйилээх 20-с үйэ түмүктэнэр сылыгар сааскы ат сүүрдүүтүгэр сылдьыбыт кырдьаҕастар саныабыт уоскуйда быһыылаах. Кулун тутар ыйы кубулаҕаттаах диибит да, саҥа үйэни сардаҥалаах сырдыгынан сайан көрсөөрү буоллаҕа буолуо, ордук намылыйан күннэр киэнэрэ үтүөлэрэ туран биэрбиттэриҥэ! Ийэ айылҕабытыгар, үрдүк таҥарабытыгар махтал!

Бу курдук кириҥ тыллаан туран, сүүрүү сорох түгэнэриэгэр тохтоон кэпсэтэ түһэн ааһыахха. Биллэрин курдук, Суоттуу Налыгыгын ипподромугар 5000 м дистанцияҕа сүүрүү ордук улахан тыҥаабыныаахтык аастА. Буолумуна даҕаны, бириинэ да боччум—УАЗин массыына. Маннык урукку республикаҕа аатырбыт, бар дьоннорутар үтүөкэн өйдөбүлү хаалларбыт Элэккэй, Бытаа, Фрам, Туйаара, Бэтмэн, онуоннытта саҥа биллэн эрэр Бараммат, Янтарь сүүрэр буолбуттара, ама, хайа ничэҕэй эттээх, тэбэр сүрэхтээх киһини уйулҕатын хомсаннатах буолуой?

Түҥэрии бэркэ ыытыллыыта. Бар дьоннорун сүрэхтэрин өрүкүтэн, олох тэҥ түҥүмэҕиэн түөрт ат, кинилэри кутурук уонсан үс ат сыдьыыстыы субуллан эргиир диэки түҥэ турбуттарыгар тыһыынсоҕуруу эргиир диэки түҥэ турбуттарыгар тыһыынчанан көрөөччүлэр тыыммакка даҕаны, чыычылыйар да түгэнэ суох ах бардыбыт. Ити кэмнэ олус чуолкайдык диктор эксилгэннэх куолаһа Бараммат бастакы, Фрам иккис диэн биллэрдэ. Тута-баччы Амма Туйаарата түспэккэ туран кэбистэ диэн Туйаара буолбуттарга бөрүкүтэ суох биллэрии этиллиэ. Быһаарылаах бүтэһик эргиргэ илиитин уста кириитигэр лаппа сырдыктаах Бараммат уохтаах ойуута мөлтөөбөккө таҕыста. Атыттарылаах да буоллар, Фрам иккис иҥэр эта. Ол иккі ардыгар бэйис иҥнит Бэтмэн уһун уста бүтүүтүгэр Фрамы бэрт кэбэҕэстик аҕаа түҥэн бастаан иҥэр Бараммакка чугаһыгар бурҕайан кэлэр да, Бараммат иннин биэрэр чинчитэ суох бастакы кыырайан баэтэтин түмүктүүр, кинилэхэ кутурук уонсубутунан Бэтмэн эрэллээхтик иккиэн тиэр. Фрам кэннэкилэртэн лаппа атылыыр үһүс тахсар. Быытаа, Элэккэй, Янтарь дистанцияны түмүктүүллэр. Бэтмэн Фрам иннигэр кэлэн көрөөччүлэр сүргэлэрин көтохтө. Ити курдук Бараммат сорҕута улаатта, иккис УАЗ массыына хаһаайынынан буолла.

Бу биэс биэрэстэ үһүннээх сүүрүүгэ барыа даҕаны аттаахтар киирэллэрэ, күүстэрин хомоон көрөллөрэ эрдэттэн да сэрэйиллэр эбит. Ол эрээри туустаах саанаа-ойоҕос быһаҕастаан кэлэллэрэ буолуо диэн сабаҕалыырым. Фрам бүтүн 3 сөкүүндэттэн ордуҥнан халлыырым. Фрам бүтүн 3 сөкүүндэттэн ордуҥнан халлыырым. Оттон Элэккэй, Бытаа, Туйаара, Бэтмэн олук устатынан ыыйсаллара буолуо диир толкуйум ыраатынан сыһалаах буолан таҕыстаҕа үһү. Хата, Бэтмэнин сыһалаах буолан таҕыстаҕа үһү. Хата, Бэтмэн ньуллан кэчитэрэбит.

—Оҕолор ордук остуоруйа тематыгар уонна дьыдьа-суолу оҥорохлорун собулүүллэр,—диир кабинет хаһаайката Лидия Захаровна. —Көр, бу ат, таба, куба, үс төбөлөөх дракон, динозаавр...

Сибилигин аҕай хамсаан-ымсаан, уотунан үһүүран, силбиэтэннэн кыскыйданан киирэн бардаллар, бэс туораҕа ойоҕосторо атыгыраан-кыаһаннаран түҥэн, дьэ, барт дьулаан харамайдар буолуох эбиттэр. Пластилины дэгиттэрдик баһылаабыттар. Оҕуруот астарын оҥорон болточчу сыһыартаан панно оҥорбуттар.

—Бу олус ууступ каруг,—Лидия Захаровна остуолкэлэҕэ сыһыарыллыбыт обуулу көрдөрөр. —Бастаан эскиз оҥорторобун, онтон пластилиныы балэҕиэтэн остуолкэлэҕэ кэннитэн сыһыартараҕын. Көрдоххо судургу курдугун панигэр, олус марайдаах үлэ. Оҕолор ону булкуйан, илиилэрин-таҥастарын ньамайдаааччылар. Бу—кокон оҥоһук,—илиитигэр хан-хара шариктары тутан турарын сиэмэйин көрбүтүн сабыыннан оҥоһуу буолан таҕыста. —Үруллубут шары сабыыннан эрийээн-эрийэн баран киллэйдиитин, онто куурбутун кэннэ шарын тэбэн ылаҕын, оччоҕо бу маниэк төгүрүйэн, чопчуланан тахсар. Маннан тугу барытын оҥоруохха сөп, ванны, абажуру...

—Маны үрдүкү эрэ кылаастаргар оҥорторобун дуу?

—Алта саастаахтартан саҕалаан үөрэтэбин. Бу кинилэргэ программаннан көрүллэр дьарыктар, онон оскуола үөрэнээччитэ барыта хабыллар. Үрүһүйгэ Б. Н. Неменская, үлэ уруогар Т. М. Геронимус программаларынан салайтаран үлэлиибин.

—Матырыйаалгытын бэйэҕит булунар буоллаххыт?

—Эҥ, оннук. Күһүн-саас айылҕаҕа экскурсия оҥорон туттар матырыйаалбытын хаһаанабыт. Оттон кыраасканы, кумааҕыны, альбому оҕолор бэйэлэрэ аҕалаллар. Туох да кыайан аҕалбаты хайаан таах олордуоҥуй, хаччыйаргар тиийэр буоллаҕын. Ол эрээри оҕолор уруһуйдуулларын-оҥоролларын, айылларын олус сөбүлүүллэр, туох этиллибитин барытын аҕала сатыыллар. Уонсайыынан, кыра сааһыттан дьарыктаан, тута-оҥоро үөрэммит оҕо сылтан-сыл сайдан, туйсан, фантазиягга кэтээн иҥэр. Дьоҕурдаах оҕолор да баалларын, Чурапчы уран тарбахтаахтарын сыдьааннара-удьуордара буоллахтара дии. Холобур, фронтовик, художник П. Т. Карсанаев сиэнэ Марина IV кылааска үөрэнэр, воруот маастара И. Н. Новгородов сиэнэ кыыс маҥнайгы кылааска баар, үһүскэ сувенир оҥороччу, мас ууна аҕалаах Андрей Попов үөрэнэр—кинилэр барыа дэгиттэр уруһуйдьуттар, кинстэнэн-кытыгыйыыннан холкутун тутталлар. Олус сыстаҕастар, саҥа теманы түргэнник ылына охсоннор, табаарыстарыгар холобур буолан бүтүн кылааһы көҕүлүүллэр. Төрдүскэ балачча үчүгэйдик уруһуйдуур оҕолордоохтуун—Варя Катакинова, Ньургуйаана Кривошапкина. Алын кылаастары хайыахха арыччча эрдэ курдук. Маннык кэлиэм иннинэ уонча сыл Кытаанах оскуолатыгар үлэлээбитим, уон биирис кылааска тиийэ үөрэппитим. Өр сылларга ыытыллыбыт утумнаах дьарык түмүктээх буолар эта, үтүө үөрэнээччилэрим ДьХУ-га, НПУ-га үөрэхха киирталлэбиттэрэ. Оттон манна начальнай оскуола. Бүтэрэн атын оскуолаҕа бардахтарына, атын программаннан үлэлиир утууталга эбэтэр уруһуйга, үлэ уруогар суолта биэрбэт спргэ түбэстэхтэринэ, бу ылбыт бастаанны үөрүйэхтэрэ уонна сатабыллара сиэ сайдыбакка, хаппан хаалыа диэн куттана саныыбын.

Дьэ, итти курдук уһуну-киэҥи саанан, оҕо айылҕаттан ылбыт, обуҥолэриттэн утумнаабыт дьоҕурун таһаарар, сайыннарар туһугар ахсаабат кыһамныытын ууран үлэлии сылдьар үрдүкү категорияллаах уруһуй учуутала Л. З. Коркина.

Р. СИБИРЯКОВА.

Саха кырдьаҕастарын сааскы сандал кумаҕыт сатыылаан турдаҕына күүтүүлээх күнү бырааһынныкпыт—ат сүүрдүүтүн ыыпылаах-хаһылаах түгэнэ сүрэхпитин өрүкүтэн, күүрдэн эрдэҕэ эбэт! Итинник истиг нэйилээх 20-с үйэ түмүктэнэр сылыгар сааскы ат сүүрдүүтүгэр сылдьыбыт кырдьаҕастар саныабыт уоскуйда быһыылаах. Кулун тутар ыйы кубулаҕаттаах диибит да, саҥа үйэни сардаҥалаах сырдыгынан сайан көрсөөрү буоллаҕа буолуо, ордук намылыйан күннэр киэнэрэ үтүөлэрэ туран биэрбиттэриҥэ! Ийэ айылҕабытыгар, үрдүк таҥарабытыгар махтал!

Бу курдук кириҥ тыллаан туран, сүүрүү сорох түгэнэриэгэр тохтоон кэпсэтэ түһэн ааһыахха. Биллэрин курдук, Суоттуу Налыгыгын ипподромугар 5000 м дистанцияҕа сүүрүү ордук улахан тыҥаабыныаахтык аастА. Буолумуна даҕаны, бириинэ да боччум—УАЗин массыына. Маннык урукку республикаҕа аатырбыт, бар дьоннорутар үтүөкэн өйдөбүлү хаалларбыт Элэккэй, Бытаа, Фрам, Туйаара, Бэтмэн, онуоннытта саҥа биллэн эрэр Бараммат, Янтарь сүүрэр буолбуттара, ама, хайа ничэҕэй эттээх, тэбэр сүрэхтээх киһини уйулҕатын хомсаннатах буолуой?

Түҥэрии бэркэ ыытыллыыта. Бар дьоннорун сүрэхтэрин өрүкүтэн, олох тэҥ түҥүмэҕиэн түөрт ат, кинилэри кутурук уонсан үс ат сыдьыыстыы субуллан эргиир диэки түҥэ турбуттарыгар тыһыынсоҕуруу эргиир диэки түҥэ турбуттарыгар тыһыынчанан көрөөччүлэр тыыммакка даҕаны, чыычылыйар да түгэнэ суох ах бардыбыт. Ити кэмнэ олус чуолкайдык диктор эксилгэннэх куолаһа Бараммат бастакы, Фрам иккис диэн биллэрдэ. Тута-баччы Амма Туйаарата түспэккэ туран кэбистэ диэн Туйаара буолбуттарга бөрүкүтэ суох биллэрии этиллиэ. Быһаарылаах бүтэһик эргиргэ илиитин уста кириитигэр лаппа сырдыктаах Бараммат уохтаах ойуута мөлтөөбөккө таҕыста. Атыттарылаах да буоллар, Фрам иккис иҥэр эта. Ол иккі ардыгар бэйис иҥнит Бэтмэн уһун уста бүтүүтүгэр Фрамы бэрт кэбэҕэстик аҕаа түҥэн бастаан иҥэр Бараммакка чугаһыгар бурҕайан кэлэр да, Бараммат иннин биэрэр чинчитэ суох бастакы кыырайан баэтэтин түмүктүүр, кинилэхэ кутурук уонсубутунан Бэтмэн эрэллээхтик иккиэн тиэр. Фрам кэннэкилэртэн лаппа атылыыр үһүс тахсар. Быытаа, Элэккэй, Янтарь дистанцияны түмүктүүллэр. Бэтмэн Фрам иннигэр кэлэн көрөөччүлэр сүргэлэрин көтохтө. Ити курдук Бараммат сорҕута улаатта, иккис УАЗ массыына хаһаайынынан буолла.

Бу биэс биэрэстэ үһүннээх сүүрүүгэ барыа даҕаны аттаахтар киирэллэрэ, күүстэрин хомоон көрөллөрэ эрдэттэн да сэрэйиллэр эбит. Ол эрээри туустаах саанаа-ойоҕос быһаҕастаан кэлэллэрэ буолуо диэн сабаҕалыырым. Фрам бүтүн 3 сөкүүндэттэн ордуҥнан халлыырым. Фрам бүтүн 3 сөкүүндэттэн ордуҥнан халлыырым. Оттон Элэккэй, Бытаа, Туйаара, Бэтмэн олук устатынан ыыйсаллара буолуо диир толкуйум ыраатынан сыһалаах буолан таҕыстаҕа үһү. Хата, Бэтмэнин сыһалаах буолан таҕыстаҕа үһү. Хата, Бэтмэн ньуллан кэчитэрэбит.

—Оҕолор ордук остуоруйа тематыгар уонна дьыдьа-суолу оҥорохлорун собулүүллэр,—диир кабинет хаһаайката Лидия Захаровна. —Көр, бу ат, таба, куба, үс төбөлөөх дракон, динозаавр...

Сибилигин аҕай хамсаан-ымсаан, уотунан үһүүран, силбиэтэннэн кыскыйданан киирэн бардаллар, бэс туораҕа ойоҕосторо атыгыраан-кыаһаннаран түҥэн, дьэ, барт дьулаан харамайдар буолуох эбиттэр. Пластилины дэгиттэрдик баһылаабыттар. Оҕуруот астарын оҥорон болточчу сыһыартаан панно оҥорбуттар.

—Бу олус ууступ каруг,—Лидия Захаровна остуолкэлэҕэ сыһыарыллыбыт обуулу көрдөрөр. —Бастаан эскиз оҥорторобун, онтон пластилиныы балэҕиэтэн остуолкэлэҕэ кэннитэн сыһыартараҕын. Көрдоххо судургу курдугун панигэр, олус марайдаах үлэ. Оҕолор ону булкуйан, илиилэрин-таҥастарын ньамайдаааччылар. Бу—кокон оҥоһук,—илиитигэр хан-хара шариктары тутан турарын сиэмэйин көрбүтүн сабыыннан оҥоһуу буолан таҕыста. —Үруллубут шары сабыыннан эрийээн-эрийэн баран киллэйдиитин, онто куурбутун кэннэ шарын тэбэн ылаҕын, оччоҕо бу маниэк төгүрүйэн, чопчуланан тахсар. Маннан тугу барытын оҥоруохха сөп, ванны, абажуру...

—Маны үрдүкү эрэ кылаастаргар оҥорторобун дуу?

—Алта саастаахтартан саҕалаан үөрэтэбин. Бу кинилэргэ программаннан көрүллэр дьарыктар, онон оскуола үөрэнээччитэ барыта хабыллар. Үрүһүйгэ Б. Н. Неменская, үлэ уруогар Т. М. Геронимус программаларынан салайтаран үлэлиибин.

—Матырыйаалгытын бэйэҕит булунар буоллаххыт?

—Эҥ, оннук. Күһүн-саас айылҕаҕа экскурсия оҥорон туттар матырыйаалбытын хаһаанабыт. Оттон кыраасканы, кумааҕыны, альбому оҕолор бэйэлэрэ аҕалаллар. Туох да кыайан аҕалбаты хайаан таах олордуоҥуй, хаччыйаргар тиийэр буоллаҕын. Ол эрээри оҕолор уруһуйдуулларын-оҥоролларын, айылларын олус сөбүлүүллэр, туох этиллибитин барытын аҕала сатыыллар. Уонсайыынан, кыра сааһыттан дьарыктаан, тута-оҥоро үөрэммит оҕо сылтан-сыл сайдан, туйсан, фантазиягга кэтээн иҥэр. Дьоҕурдаах оҕолор да баалларын, Чурапчы уран тарбахтаахтарын сыдьааннара-удьуордара буоллахтара дии. Холобур, фронтовик, художник П. Т. Карсанаев сиэнэ Марина IV кылааска үөрэнэр, воруот маастара И. Н. Новгородов сиэнэ кыыс маҥнайгы кылааска баар, үһүскэ сувенир оҥороччу, мас ууна аҕалаах Андрей Попов үөрэнэр—кинилэр барыа дэгиттэр уруһуйдьуттар, кинстэнэн-кытыгыйыыннан холкутун тутталлар. Олус сыстаҕастар, саҥа теманы түргэнник ылына охсоннор, табаарыстарыгар холобур буолан бүтүн кылааһы көҕүлүүллэр. Төрдүскэ балачча үчүгэйдик уруһуйдуур оҕолордоохтуун—Варя Катакинова, Ньургуйаана Кривошапкина. Алын кылаастары хайыахха арыччча эрдэ курдук. Маннык кэлиэм иннинэ уонча сыл Кытаанах оскуолатыгар үлэлээбитим, уон биирис кылааска тиийэ үөрэппитим. Өр сылларга ыытыллыбыт утумнаах дьарык түмүктээх буолар эта, үтүө үөрэнээччилэрим ДьХУ-га, НПУ-га үөрэхха киирталлэбиттэрэ. Оттон манна начальнай оскуола. Бүтэрэн атын оскуолаҕа бардахтарына, атын программаннан үлэлиир утууталга эбэтэр уруһуйга, үлэ уруогар суолта биэрбэт спргэ түбэстэхтэринэ, бу ылбыт бастаанны үөрүйэхтэрэ уонна сатабыллара сиэ сайдыбакка, хаппан хаалыа диэн куттана саныыбын.

Дьэ, итти курдук уһуну-киэҥи саанан, оҕо айылҕаттан ылбыт, обуҥолэриттэн утумнаабыт дьоҕурун таһаарар, сайыннарар туһугар ахсаабат кыһамныытын ууран үлэлии сылдьар үрдүкү категорияллаах уруһуй учуутала Л. З. Коркина.

Р. СИБИРЯКОВА.

(Бүтүүтүн 4 стр кор).

Саасқы сүүрдүү санаабытын уоскутта

(Бүтүүтэ, Иккис 3 стр. көр).

Аныс ойбуктур атык сүүрүүтүгэр бар дьонум сиэнэтын тэрилгэр бэдэм уллаан. Аллар атастарым Анна Чуранова Олексеевна, Харо Бочуоттаах кыргыастара Дьиэнэрэк Лукия, Дьогор Дмитриев буоланныт барыа дааныа ат сүүрүгэ диэн бэрэммэт сабыт дьоммут. Биһиги утумначчы эдэр көлүөнэ дьон албахтарыттан үөрэбит. Республика бөлүөр эрдэ, хаучча уоҕа Александр Погорелов ат сүүрүүтүгэр аналы научнай үлэ суруйарга бөлүөр. Юрий Григорьевич Титов «Дьиэтигэй оҕотох диэн кинигэ бэрэ-суоҕа 300 экземплярынан таҥсыбыта бэлиитэ мунньахха тэнэтиллэн бүппүт. Бу бэрэдэкэй кинигэ албах тэрийиллэн таҥсарыа кэтэбит да, тоҕо эрэ хойутаата. Маны сыалы ситиэхтэн ассоциациятыын сэлиэтэтэ үбүлүөр сөп этэ. Сыалыйыттарга көрө балаҕ оноҕуулаах сабыллан сытыах.

Дьэ, ити курдук саасы ат сүүрүүтэ бүттүгэр. Аны сайынгы нэрэ кэмнит ат сүүрүүтүнэ хайдыллан бэдэрэ хаалла. Быйыл үүс улуустар 70 сыллаах үбүлүйэдэрин тэрийэллэхтэрэ. Онно ат сүүрүүтэ бэлэм долгутуулаах түгэн буоларыгар саарбахтаабыппын. Ордук маҥо-хаҥаластар 30 тыһыынча хаһан түмэр ыйынахтарын бочуоннаах, уллаан да бириистэри ууран ыйыллаах-хаһыллыах ат сүүрүүтүгэр дорҕоонноотан, «иннэлэр—хайа үрдүгэр» дэнэллэрин ессе бэлэмнэллэриэгэр эрэл уллаан. Онон, доруоттоор, эрэгэйдээх, үөрүүлээх-кэтүүлэх ат сүүрүүтүн быраабыланыыгыт кэрэлэрэ ыыппыттыгар субу аалыҥнаах хостороо дьыалаар.

Прокопий ФЛЕГОНТОВ,
ат сүүрүүтүн саҥаарааччы.

ЧУРАПЧЫ САЛЫЭПЬЭТИЭ, КУЛЬТУРА УОННА ЫЧЧАТ УПРАВЛЕНИЕЛАРЫН, П. М. РЕШЕТНИКОВ АТЫНАН НАРОДНАЙ ТЕАТР ПИЭРИЭЭН МААЙДААҢЫ ДЬАҺАЛЛАРЫН

ПРОГРАММАТА

Муус устар 30 күнүгэр—киэһэ 19 чаас 30 мүн. Чурапчыттааҕы народнай театрга «Эҕэрдэ эйигэ, эдэр саас!» диэн бырааһынныыктааҕы уонна концерт, Кинигэтэ бесконечно.

22 ч.—дискотека, кинигэтэ—10 сомнан.

Ыам ыйын 1 күнүгэр—сарсыарда 10 чаастан Чурапчы салаалыыта хаҥа бөлүүсэлэрэ «Сандал саанньаа, Куох Маайыаанын Пиэрибой Маайдаанын ыччат күүстэрэ, Мелтин, ардыа-эргиэн, хорчуоннаах.

12 ч.—гитарада, бөҕөнөн ырыа хоонкурса (кыттааччыга саанньаан хаанчах суох, сайаапкаҕытын эрдэ туоруоруҥ, бэйэҕэт музыкальнай инструменнаах кэлиэҥ, биллиэҥ тел. 21-492). Курэхтаабыллар, массовай оонньуулар, обуочай.

21 ч.—народнай театрга дискотека, Кинигэтэ—10 сомнан.

Ыам ыйын 2 күнүгэр—народнай театрга 30-тан үөһэ саастаахтарга анаммыт «Саанньы таптаһыннан хорсуҥуҥ!» диэн сыныаллаах кинигэ, эрдэс оонньуулар, дискотека, кинигэтэ—10 сомнан.

КЭЛЭН ИЛЭР ПИЭРИБЭЭ МААЙЫНАН—САНДАЛ СААС, УЛЭ БЫРААҺЫННЫЫГЫНАН!

СРОЧНО ПРОДАЕМ

Двигатель мотоцикла «Иж-Юпитер»—3 тыс. руб.

Двигатель мотоцикла «Минск»—2 тыс. руб.

Бывшие в употреблении, в отличном состоянии.

Муку—550 руб. за мешок.

Автомашину УАЗ-3741 (фургон), 1992 г. выпуска, на ходу, за 18 тыс. руб.

Кроме того, водитель категории «В, С, Д, Е» оказывает услуги от организаций и частных лиц на перегон автомашины любой марки из любой точки России. Плата—по договору. Обращаться по адресу: г. Чурапча, ул. Кольцевая, 11 а.

КҮОРТАМНАҺАБЫТ

Бэс кыһалаах дьаҥ хорсун чаҺыгай дьахтар. Ыраахы, бэрэдэгэ мэктиэлиибит. Бихигэр тел. 22-278.

КОНКУРУ

«Саха сонун хаһыат муус устар 22 күнүгэр нүөмэрин үһүс бөлүөхтэригэр «Быһаарыы» диэн таблицаҕа сурук 13-с строкатыгар «Быһаарбыт» диэн бэчээттэммитэх обыһаарабыта диэн хоннорон ааспыппыт.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Барыа тэриллэлэр уонна уоскуй дьиэлэргэ олорооччулар истиэхтэрэ!

Улууспааҕы дьаһал-уот, коммунальнай хаһаайыстыбы управлениетыын сыалаах бигэргэ сигнаалтар хлибинооччулаах теплосчетчиктэр отдельнайдар кэлэн дуогабар уонна тех-усулуобуйа олорсоруу бэлэмнэлэхтэх. Дуогабарга олорсубаатахтар эмиэ нүүрэ сиэтиэхтэн эрдэрэй-хоргуйтан сэрэтэбит.

Управление администрациятэ.

x x x

Нэһилиэнньэҕэ этиэхтэбит:

—Автотехраабылыыстыын куултэмнэт хордуоннуулуу, ниилэтэ—5 сомнан.)

—Найыстаахтарга ирдэбилэ кулонный лаборатория.

Нэһилиэнньэтигэр олохтоох сирдэриттэн байа оноҕуулэрин тутабыт.

21-101, 21-202 тел. билиэҥ.

Мирнинскайдааҕы потребобщество.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Бэйэбит ыскылаапыытыттан, нарааһылыытыттан полностьнэнэй плеснаны, комбайнаны, ГКР-6,2 тракторнай от мунньары, КСФ-2,4 от охсору, автоматиканы, трактор сэлиэнэ чаастарын, МВС, М10Г цапрадаах могуор ирэлэрин уо. д. а.

Кэнэрүүмэн эбэтэр тута хартыынаҕа ыыталыт.

«Чурапчыагросервис» АО.

x x x

Чурапчы сэл. Кольцевой үлүүсэтигэр бэр үлэйбэлэах дьиэнэ. Хотоноох, буулуостаах. Билиэҥ тел. 25-513 (Бэлтэгэ).

x x x

Приватизацияламмыт 2 кэстоох квартираны, Чурапчы сэл. Ленин уул 01 №-рэ, 3 кв., гаражаах атыылаан). Билиэҥ тел. 21-500.

x x x

1994 сылларгы, 59 тыс. км сүүрбүт, ыаллаах оҥнуох «Нива-21213 (5 скоростаах) автомашинаны.

1997 сылларгы, 65 тыс. км сүүрбүт, песочнай өҥнөөх УАЗ-3909 («Охотник») автомашинаны.

28-538 телефоннаах эбэтэр Хадаарга Лукия Д. И. билиэрэтиэхтэр.

Чурапчыттааҕы оҕо музыкальнай оскуолатыгар ор сылларга үөрэнэбит, культура остуората, Чурапчы сэлиэнэтигэр олохтоох

ДЬЫЧКОВСКАЯ Дарья Константиновна

олбуҥуоҕа дорҕоо хотуурдаммарын тэрдэллэр:

—Карчыгыр Дьычковскай Николай Ивановичка, оҕолоругар, сиэнэрдэргэр Чурапчы орто оскуолатын коллектива, профкома.

—Дьычковскай Николай Ивановичка тэлгэлдьэх карчыга, оҕолоругар кун-күбэй ыйдаарга Дарья Константиновна олбуҥуоҕа Николай Ивановичы хаптар Чурапчы педучилищетыгар бигэргэ үөрэммит барыа доҕоттороох ааттаммыттан Павловтар, Ставросиковар.

—Тэлгэлдьэх карчыга, ыйдаарга, оҕолорго, ССРС культуратын туйгуна, үлэ ветерана Дьычковскай Дарья Константиновна олбуҥуоҕа карчыгыр, убаастыыр директордарыгар Николай Ивановичка, оҕолоругар Ванятаа, Наташаа, Костяа, Надяа, хотуутуттар, сиэнэрдэргэр, ыйыахтарыгар, кэр сутуктарыа тэлгэ уллаастан, Спицына В. И., Макарова Р. С., Мархинская Е. С., Белых М. С., Попова Л. Г., Монастырева Д. В.

—Таптыыр карчыга Дарья Константиновна олбуҥуоҕа СР үтүлэгэх учуутала Николай Ивановичка Дьычковскайдаа Чурапчыттаан Перниковтар, Хатылыттан Чочебутовтар.

—Күндүтүк саныыр кыайыгэр, сиэстэрэ Собакина Мария Яковлевна олбуҥуоҕа оҕолоругар сиэнэрдэргэр, карчыгыр уолларыгар, бырааттарыгар, убайдарыгар Сергеевичтар, тэрэпиэтэлэрэ, бигэргэ тэрэбиэтэрдэргэр, ыйыахтарыгар, ыччыларын тэлгэ уллаастан, Чурапчыттан Коркиндар, Даниловтар.

—Эдьэйдэрэ Парасковья Семеновна, Айталина Николаевна, хотуутуттар Николай Григорьевич Корниловтарга кайыыстара, бырааттарыгар Сергеевичтар тэлгэлдьэх карчыга Собакина Мария Яковлевна олбуҥуоҕа ыйыахтара Алексей, Аграфена Егоровтар, Мариана, Анатолий Маннысыстар, Игнат, Григорий, Егориэстэр.

—Бигэргэ уолдьыр колледжтарыгар Коркина Айталина Николаевнаҕа кэйиитэ Собакина Мария Яковлевна олбуҥуоҕа Чурапчы аҕыс сыллаах оскуолатын коллектива.

ИЛГЭЭЛЭЭҺИН

Улууска баһылыа аҕыллыбыта 100 сылларгы үбүлүйүүлэр сибэккилэрэ Дириҥнэйдэ участоктаах бадыылаах метрологическай кемнэнэ огорбут бибиэтэрэ уларыйыллыах үөрдүбүттэриттэр Хадаар нэһилиэгэ дьаһалтата, охохтоохторугар, эдэрдэлэрбит нэһилиэктэрбэр барыа тэриллэлэриттэр, молодыеттарбытыгар уонхан мэктэлбитын тэрдэбит.

Дириҥ балыыстыы комиссиата.

Хаһыат аныгыскы нүөмэрэ муус устар 29 күнүгэр, субуотаҕа, тахсыаҕа.

Толлаллыах карчыгыр, күүдү нэйэбит, кыыбым, эдьэйэбит, Мусудойдааҕы арыы сыыдэр эр сылларга мэктиэрэнэн улэхтэбит

СОЛОВЬЕВА Татьяна Семеновна

убуо мэрэкэн быарыттан муус устар 21 күнүгэр албуҥуп, дириҥнэх курутуйан туран, бары аймахтарыгар, таптаччыларыгар, биллэр дьонуттар ыйытыналаабыт.

Карчыгыр, оҕолоро, ыччата, биирдэ тэрэбиэтэрэ.

—Күүдү балта, эдьэйдэрэ Соловьева Татьяна Семеновна олохтоох туоруобытынан ыччыгыттар, карчыгыттар, оҕолоругар эдьэйдэрэ Марфа, кили оҕолоро Оконешниковтар.

—Күүдү эдьэйдэрэ Соловьева Татьяна Семеновна албуҥуоҕа ыйыгыттар, карчыгыттар, оҕолорутар бырааттара Сергей, ыйыгыта Петрович, балта Анна, кинилэр оҕолоро.

—Карчыгыр, оҕолоругар, ыччыгыттар, биирдэ тэрэбиэтэрдэргэр, барыа аймахтарыгар Мугудай оскуолатыттар биирдэ үөрэммит таптаччыларыгар

—Карчыгыр, оҕолоругар, ыччыгыттар биирдэ тэрэбиэтэрдэргэр, барыа аймахтарыгар Мирославскайы бибиэлэтэ «Сардаана» туолбутун олохтоохторо.

—Күүдү балтыларын, эдьэйдэрэ, уол нэтэйанна Соловьева Татьяна Семеновна албуҥуоҕа карчыгыр Егор Дмитриевичка, оҕолоругар Дмитрия, Олеҥа, ыччыгыр Сергеевичка Парасковья Семеновнаҕа, биирдэ тэрэбиэтэрдэргэр, чугас ыймахтарыгар Чурапчыттан Перниковтар, Миннигуновтар, Федоровтар.

Чаҥыр орто оскуолатын туттуула тэлгэлэрэ

СОЛОВЬЕВ Афанасий Николаевич

эдэр сааһыгар сылдьан албуҥуоҕа карчыгыр, оҕолоругар, аймахтарыгар дириҥ хотуурдаммыттан тэрдэбит.

Чурапчыттааҕы физическай культура уонна спорт институтун, Д. П. Коркин аатынан спортивнай интернат-оскуола коллективтара.

Күүдү карчыгыр, ыйыгыт, Таатта улууһун Кыайа бибиэлэрэ тэрэтиэх Дьокуускай куорат олохтоох

СОБАКИНА Мария Яковлевна

эдэр сааһыгар сэҥиэмэрдэх албуҥуоҕа, дириҥнэх курутуйан туран, аймахтарыгар, таптаччыларыгар, биллэр дьонуттар ыйытыналаабыт.

Карчыгыр, кыргыттара.

Хотуурдаммарын тэрдэллэр:

—Күүдүтүк саныыр кыайыгэр, сиэстэрэ Собакина Мария Яковлевна албуҥуоҕа оҕолоругар сиэнэрдэргэр, карчыгыр уолларыгар, бырааттарыгар, убайдарыгар Сергеевичтар, тэрэпиэтэлэрэ, бигэргэ тэрэбиэтэрдэргэр, ыйыахтарыгар, ыччыларын тэлгэ уллаастан, Чурапчыттан Коркиндар, Даниловтар.

—Эдьэйдэрэ Парасковья Семеновна, Айталина Николаевна, хотуутуттар Николай Григорьевич Корниловтарга кайыыстара, бырааттарыгар Сергеевичтар тэлгэлдьэх карчыга Собакина Мария Яковлевна албуҥуоҕа ыйыахтара Алексей, Аграфена Егоровтар, Мариана, Анатолий Маннысыстар, Игнат, Григорий, Егориэстэр.

—Бигэргэ уолдьыр колледжтарыгар Коркина Айталина Николаевнаҕа кэйиитэ Собакина Мария Яковлевна албуҥуоҕа Чурапчы аҕыс сыллаах оскуолатын коллектива.

Редактор Г. Г. ПОПОВ

АДРЕС: 678700, г. Чурапча, ул. Кирова, 68 сан. ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы — 21-000.

Учредители (соучредители) газеты — Редакция, Администрация улуса, Правительство Республики (Саха Якутия). Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.

Индекс газеты 54907

Чурапчинская улусная типография. Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат», Якутск 2000.

ЗАКАЗ № 47. Подписано в печать: 24.04.2000 г.

Автор суруктар аныыр редакция позициятын өйдөбүл суох буолуохтар. Суруккаҕа ыйыллыбыт хаачыстыбаларга хаачыстыбаларга ыйыллыбыт сыыр-аҥыр суруктар